

Ks. Michał K. CICHON, *Parafia św. Maksymiliana Marii Kolbego w Aleksandrii. Rys historyczny do 2012 r.*, Wydawnictwo „Regina Poloniae”, Częstochowa 2013, ss. 212.

Zarówno dzieje parafii w Aleksandrii (archidiecezja częstochowska), jak i przeszłość tej miejscowości nie były jak dotąd przedmiotem osobnych badań historycznych. Całość dokonań historiograficznych w tym względzie implikuje tylko dwa krótkie opracowania o charakterze leksykograficznym. Chronologicznie pierwszym z nich jest opis parafii aleksandryjskiej, który sporządzili w 1993 r. redaktorzy katalogu archidiecezji częstochowskiej: ks. Józef Mielczarek i ks. Marian Mikołajczyk¹. Drugim zaś opracowaniem jest hasło, zamieszczone przez Bogdana Snocha i Stanisława Podobińskiego w drugim tomie „Słownika encyklopedycznego regionu częstochowskiego” z 2001 r.². Oprócz tego nie należy pominąć publikacji Barbary Herby, która w pracach na temat Konopisk i okolicy opisała niektóre fakty i wydarzenia z dziejów Aleksandrii³.

W tej sytuacji trzeba było czekać aż do 2013 r., by na rynku wydawniczym pojawiło się studium monograficzne na temat miejscowej parafii. Wyszło ono spod pióra rodaka aleksandryjskiego, ks. Michała Cichonia, stąd już samo podjęcie badań na przeszłością rodzimych stron pozwala sądzić, iż czytelnik otrzymuje wyczerpujący wykład naukowy o dziejach tej „małej ojczyzny”, i to tym bardziej, kiedy sam Autor stwierdza, że: „wiele spraw opisanych w tej książce widziałem na własne oczy [...] pragnąłem przedstawić dzieje Kościoła w naszej miejscowości, aby nie skazać ich na zapomnienie i wydobyć treści zapisane na wielu zakurzonych czy pożółkłych stronicach [...]” (s. 12). Ponadto, jest on absolwentem Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie (magister teologii w 2009 r.) i doktorantem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, a więc tematyka religijna nie jest mu obca. Co prawda, niniejsza publikacja nie przeszła przez zabieg recenzji wydawniczej, lecz przedmowę do tej książki napisał ks. dr hab. Sławomir Zabraniak, który zaznaczył,

¹ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 1993*, red. J. Mielczarek - M. Mikołajczyk, Częstochowa 1993, 162-163.

² B. SNOCH – S. PODOBIŃSKI, *Słownik encyklopedyczny regionu częstochowskiego*, Częstochowa 2001, t. 2, 14.

³ B. HERBA, *Dzieje Konopisk i okolic*, Częstochowa 2004; TAŻ, *Konopiska i okolice. Panorama dziejów*, Częstochowa 2011.

że jest ona: „[...] ciekawą prezentacją dziejów nie tylko parafii, ale i początków rodzinnej miejscowości. Stanowi próbę całościowego ujęcia, zwłaszcza kościelnych dziejów Aleksandrii. [...] powinna więc niejako z poczucia lokalnego patriotyzmu stać się obowiązkową lekturą każdego parafianina [...]” (s. 10).

Podstawą napisania tej pracy było zgromadzenie przez Autora odpowiedniej dokumentacji historycznej. W tym celu przeprowadził kwerendę naukową w sześciu archiwach, a zwłaszcza w Archiwum Parafialnym w Aleksandrii, które, jak można dowiedzieć się ze wstępnej noty „Od Autora”, zostało przez niego uporządkowane (s. 11-12). Oprócz źródeł archiwalnych wykorzystał on także 17 źródeł drukowanych i 34 opracowania. Jednak niezwykle cenne okazały się relacje świadków, i to tym bardziej, że zapamiętali oni początki formowania się tej placówki kościelnej. Wszystkie te materiały historyczne Autor przedstawił w bibliografii załącznikowej, liczącej 14 stron (s. 199-212).

Analiza zgromadzonej dokumentacji wyznaczyła Autorowi strukturę problemową pracy, na którą złożyły się cztery rozdziały. Pierwszy z nich, zatytułowany: „Zanim powstała parafia”, omawia proces powstawania miejscowości Aleksandria (druga poł. XIX w.), z uwzględnieniem jej przynależności do kościelnych struktur administracyjnych. W dalszej części ukazuje dwudziestoletnie zmagania z aparatem komunistycznym o utworzenie w tej miejscowości osobnej placówki duszpasterskiej, zakończone powołaniem wikariatu terenowego w 1978 r. W rozdziale drugim Autor opisał moment erygowania parafii aleksandryjskiej i jej organizację na przestrzeni dziejów. Wiele miejsca poświęcił budowie i wyposażeniu miejscowego kościoła, a także innym obiektom parafialnym (plebania i cmentarz). Kolejny rozdział przedstawia miejscowe duchowieństwo, w skład którego wchodziło czterech księży, będących na stanowiskach: wikariusza terenowego, proboszcza i rezydenta. Całość dopełnia charakterystyka Zgromadzenia Misjonarek św. Antoniego Marii Klareta, które w 1995 r. na terenie parafii aleksandryjskiej założyło własny dom zakonny. W czwartym i ostatnim rozdziale opisano formy działalności duszpasterskiej, mające wpływ na rozwój religijny miejscowych wiernych. Dość wspomnieć, że w tej młodej parafii wystąpiły powołania do stanu kapłańskiego i życia zakonnego.

Książka ta, poza wspomnianym korpusie (4 rozdziały), zawiera również: dedykację autorską, spis treści, przedmowę, słowo wstępne, zakończenie, 14 aneksów, wykaz skrótów, bibliografię załącznikową

i 65 zdjęć. Wszystkie te elementy łącznie tworzą logiczną całość, dającą w efekcie wyczerpujące studium nad przeszłością omawianej parafii. Niezwykle cenny wydaje się być materiał fotograficzny, który obrazuje konkretne fakty i wydarzenia z życia tej wspólnoty, a tym samym wprowadza czytelnika z zaciekawieniem w tok narracji.

Układ rozdziałów nie budzi zastrzeżeń, ale już dobór poszczególnych paragrafów i podparagrafów nie jest najszcześniejszy. W drugim bowiem rozdziale razi nieco kompozycja drugiego paragrafu, gdzie na pierwszy plan wysuwa się cmentarz parafialny. Bardziej logiczną konsekwencją, wynikającą *sensu stricto* z tytułu paragrafu, byłoby najpierw opracowanie zagadnień dotyczących kościoła parafialnego i plebani, a dopiero po nich kwestii związanych z cmentarzem. Z kolei w trzecim rozdziale niefortunnie dobrana jest nazwa paragrafu: „Duszpasterze/Proboszczowie”, która sugeruje, że będą opisani miejscowi proboszczowie, tymczasem dwóch z księży pracujących w tej parafii nie zajmowało nigdy tego urzędu. Wydaje się, że wystarczyło poprzestać tylko na pierwszym członie tego tytułu (Duszpasterze), bowiem wszyscy ci duchowni prowadzili przecież działalność duszpasterską. W rozdziale czwartym niezbyt estetycznie wygląda rozbudowanie pierwszego paragrafu, który w porównaniu z całym układem treści jest nad wyraz urozmaicony. Ponadto, stosowanie liter alfabetu przy znacznej liczbie wyliczeń nie wydaje się być dobrym rozwiązaniem, ponieważ nie sprzyja to perspektywie wizualnej. Można było uniknąć tego mankamentu, łącząc ze sobą kilka podparagrafów (np. nabożeństwa opisać razem z procesją Bożego Ciała i modlitwami za zmarłych, czy rekolekcje wielkopostne z rekolekcjami adwentowymi i misjami św.). Poza tym wydaje się bardziej na miejscu gdyby treść paragrafu czwartego w tym rozdziale znalazła się w rozdziale trzecim, co byłoby też na korzyść właściwemu rozłożeniu materiału deskryptywnego, bowiem rozdział trzeci liczy zaledwie 17 stron, a rozdział czwarty prawie trzy razy więcej. Podobny problem dotyczy praktyk sakramentalnych, które przecież stanowią istotę funkcjonowania parafii, a Autor temu zagadnieniu poświęcił tylko 1,5 strony, gdy tymczasem opis wizytacji kanońskich zamieścił na 5 stronach, czy nawiedzeń (obraz Matki Bożej, obraz Jezusa Miłosiernego, relikwie Krzyża św.) na 4,5 stronach.

Poza wspomnianymi niedociągnięciami konstrukcyjnymi pracy należy zauważyć także pewne mankamenty merytoryczne i metodologiczne. Przy opracowywaniu dziejów parafii niezwykle istotne jest

uwzględnienie jej charakterystyki demograficznej. Aż się prosiło, aby znalazła się ona w rozdziale drugim, tym bardziej, że pomimo zatytułowania paragrafu pierwszego: „Erygowanie i rozwój parafii”, nie podano w nim ani razu liczby wiernych. Duży niesmak wywołuje zastosowanie ciągłej numeracji przypisów od pierwszego rozdziału do ostatniego. Ponadto niektóre przypisy nie spełniają ogólnie przyjętych wymogów metodologicznych (np. przypisy: 34, 45, 106, 147, 176, 381, 387, 388). Można też zauważyć brak odsyłaczy przy wtrąceniach cytowanych w tekście (np. ss. 26, 39). Takie potknięcia zdecydowanie osłabiają stronę naukową pracy, a przecież niniejsza książka aspiruje do tego typu opracowania. Zdarzają się również powtórzenia opisowe (np. przy opisie budowy kościoła i plebanii), i bywa też, że narracja w pewnych momentach przybiera niemal charakter kalendarium (ss. 66, 68). Poza tym biogramy księży posiadają ubogą dokumentację, a w niektórych przypadkach w ogóle jej nie ma (s. 160-161).

Niewątpliwie, pomimo tych mankamentów, książka ta stanowi cenną pozycję wydawniczą w historiografii regionalnej, bowiem przedstawia po raz pierwszy na taką skalę opracowane naukowo dzieje parafii w Aleksandrii. Szkoda tylko, że Autor nie dotarł do wspomnianych na wstępie opracowań o tej parafii i miejscowości, znajdujących się w katalogu archidiecezji częstochowskiej i w słowniku regionu częstochowskiego. W wykazie bibliograficznym zabrakło też krótkiego artykułu o opisywanej parafii, zamieszczonego na łamach „Niedzieli Częstochowskiej”, a który wyszedł spod pióra samego Autora⁴. Z wielkim uznaniem natomiast trzeba spojrzeć na wykorzystaną bazę źródłową, co wiązało się z wnikliwą kwerendą archiwalną. Sam kilkakrotnie byłem świadkiem, ile Autor wkładał wysiłku, by dotrzeć do najdrobniejszych informacji, kiedy odwiedzał Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie. Bez wątpienia znaczącym atutem tej publikacji jest jej szata językowa. Autor umiejętnie szafuje słowem, co sprawia, że wiele zawiłych spraw i okoliczności przedstawia w formie przystępnej i zrozumiałej. Niezwykle interesujące wydają się być opisy zmagañ duchowieństwa i wiernych z władzami komunistycznymi, fachowo argumentowane przez właściwy dobór materiałów dowodowych i logiczne wyciąganie wniosków. Czytelnik nie znajdzie tutaj zbędnych wywodów, daleko odchodzących od głównego wątku, a tę umiejętność uzyskuje się tylko w wyniku dyscypliny pisarskiej.

⁴ M.K. CICHON, *Aleksandryjski jubileusz*, „Niedziela Częstochowska” 50 (2007) nr 37, 7.

Wszystko to sprawia, że książka ta, pomimo pewnych niedociągnięć, jest niezwykle wartościową pozycją na rynku wydawniczym, bowiem nie tylko przyczynia się do popularyzacji badanego regionu, ale także jest cennym przyczynkiem do formułowania precyzyjnych syntez naukowych o szerszym zakresie.

Ks. Jacek Kapuściński

